

GJENOPPRETTELSE OG SONING I MINNEAPOLIS OG JERUSALEM

- ***Vi kan se linjer fra en domstol i USA til påskeevangeliet. Det handler om rettfærdig vrede, soning og gjenopprettelse.***
- ***Dersom langfredag bare handler om Guds medlidelse, er Jesus ingen frelser bare en sympatisør.***

Det ble lettelse og jubel i gatene i Minneapolis da politimannen Derek Chauvin i Minneapolis 20. april ble kjent skyldig i å ha tatt livet av George Floyd. Denne gangen frikjente ikke domstolen en hvit politimann som hadde drept en farget. Dermed unngikk USA opptøyer som ville vært drevet fram av en rettfærdig vrede over at overgrep ikke tas på alvor. For når urett begås, må det reageres.

Hva hadde skjedd i Norge dersom Anders Behring Breivik hadde blitt frikjent, eller bare fått to års fengsel? Tanken er umulig. Hele prosessen etter 22. juli, med rosetogene og kronprinsens ord om at gatene var «fylt med kjærlighet», hadde rettsstaten som sin forutsetning. Så ble da også hele rettssaken og den maksimalt strenge dommen en slags nasjonal katarsis, en lettelse.

Straff og soning skal tjene flere formål. Den dømte skal rehabiliteres og komme tilbake til det normale livet. Videre skal straffen være til skrekk og advarsel. Et tredje motiv, som kan virke mer primitivt men er reelt nok, handler om objektiv skyld og *rettfærdig vrede*. Den som har påført andre tap av helse, eiendom, ære eller liv, må møte samfunnets rettfærdige vrede i form av dom og straff. Noe annet kan ikke tales. Derfor ble jubelen og lettelsen så intens da vreden over George Floyds død fikk sin rett i Minneapolis.

Den rettfærdige vreden krever straff og soning som står i et rimelig forhold til forbrytelsen. Slik blir folkets rettsfølelse ivaretatt, og den dømte får gjort opp for seg og kan rette ryggen. Veien tilbake til samfunnet kan ofte være krevende. Men gjennom soningen er det lagt et juridisk og etisk grunnlag for at dette kan skje. Slik er det noe dypt moralsk og frigjørende i tanken om straff og soning.

Et moralsk berettiget oppgjør

Herfra går det linjer til påskeevangeliet. I denne avisa har det både før og etter påske vært flere innlegg om betydningen av Jesu død og oppstandelse. Det begynte med at Helge Hognestad påsto at tanken om Jesu død som en soning for våre synder, hørte til i en annen tid. Uten nødvendigvis å følge hans svært alternative kristendomsforståelse, har også mange andre problemer med denne siden ved påskeevangeliet.

Det kan jeg forstå. Jeg har hørt mye forkynnelse om at Gud for sin hellighets skyld krever at Guds egen sønn straffes for våre synder og dør i vårt sted slik at Gud kan tilgi synden og vi får være Guds barn. Dersom dette er alt som sies, tegnes det et bilde av Gud som mange opplever vanskelig og umoralsk. Hvilken far straffer sin sønn så grusomt bare for sin egen hellighets skyld?

En slik forkynnelse får ikke fram at Jesu soningsdød rommer et moralsk berettiget oppgjør med uretten som mennesker har lidd gjennom tidene. Krever ikke rettfærdigheten at Gud, som ofrenes høye beskytter, griper inn og gjenoppretter syndens skadevirkninger?

Dette kravet møter vi flere steder i Salmenes bok. Den som lider uskyldig ber der til Gud om gjengjeldelse over sine fiender. Her møter vi et rop etter rettferdighet som minner om det vi fikk oppleve før dommen falt i Minneapolis.

Gjenopprettelse

Når Jesus ofrer sitt liv, svarer Gud på dette ropet. Gud gjør alle lidende menneskers rettferdige vrede til sin, og lar den ramme Kristus. Slik skjer en gjenopprettelse av syndens skade gjennom Jesu lidelse og død. Jeg bruker her bevisst ordet gjenopprettelse, og ikke straff. Heller ikke Det nye testamentet omtaler Jesu død som straff. Gjenopprettelse rommer her vreden og gjengjeldelsen som er en side ved straffen. Men ordet får fram at også på langfredag er Gud kjærlighet. Alt som hender denne dagen sikter på å skape forsoning og nytt fellesskap.

Gjenopprettelsen skjer når syndens konsekvenser rammer Guds sønn med fysisk og psykisk smerte. Slik kan Jesu lidelse sees som et moralsk svar på lidende menneskers rop gjennom alle tider. Ropet er hørt og møtt av Gud. Ja, det er Gud selv som på langfredag bærer byrden som gjenoppretter offerets skade. Guds sønn tar den skyldiges plass og bærer skyldens konsekvenser, og Faderen lider med ham.

Gjenopprettelsen har en høy pris. I denne sammenhengen er det viktig. Gud kunne nok i sin frihet la forsoningen skje gjennom bare en beslutning om å frifinne syndere, inkludert masse mordere og overgripere, uten noen form for soning. Men ville ikke det være urettferdig og opprørende målt mot alle ofrenes lidelser gjennom historien? Dette handler ikke om juss eller matematikk, slik forsoningen noen ganger blir fremstilt, men om kjærlighetens rettferdige vrede som krever et oppgjør.

Det salige bytte

Når Jesus ble korsfestet mellom to røvere i Jerusalem, hang han ikke bare mellom forbrytere, men også i forbryteres sted. Paulus skriver at Gud gjorde Kristus «til synd for oss, for at vi i ham skulle få Guds rettferdighet» (2 Kor 5,21). Vi hører ofte at Kristus på korset lider med de undertrykte. Det er sant, men han lider også for undertrykkerne – i deres og i alles sted. For her har ingen rene hender.

Syndstilgivelsen og frelsen ligger i stedfortredelsen. Luther kaller dette for «det salige bytte». Jesus dør i mitt sted for at jeg skal få komme til hans sted som Guds sønn eller datter. Dersom langfredag bare handler om Guds medlidelse, er Jesus ingen frelser bare en sympatisør. Det er som forsoneren han er frelseren: «...du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder» (Matt 1,21).

Så er selvsagt frelsen også mye mer enn syndstilgivelse og forsoning. Langfredag alene gir ikke frelsen. Den fullføres påskemorgen, og utfolder seg videre i kristnes liv som kjærlighet og tilgivelse, og arbeid for rettferdighet og fred. Men dette nye livet fra påskemorgen finnes ikke uten langfredagens forsoning.

Frigjørende

Guds vrede over synden og korsets gjenopprettelse av uretten hører med i kjærlighetens evangelium. Men det er kanskje ikke ofte dette er et tema i forkynnelsen. I så fall kan Guds tilgivelse bli hørt som en opplagt sak. Men dersom oppgjøret og gjenopprettelsen blir borte, vil kanskje mange som har opplevd syndens ødeleggende krefter gjennom ulike

overgrep, med rette spørre hvor det blir av rettferdigheten. Har ikke deres lidelser større vekt for Gud?

En kvinne fortalte meg at først da hun tok inn budskapet om Guds rettferdige vrede, klarte hun å tro både på Guds kjærlighet og Guds rettferdighet. Hennes liv var gjennom år blitt systematisk ødelagt av et familiemedlem, og hun var derfor ofte blitt provosert over hvor lettvint og overflatisk forkynnere kunne tale om tilgivelsen. For henne var det frigjørende å høre at Kristus både hadde kjent offerets lidelser og samtidig lidd i gjerningsmannens sted. Nå kunne hun tro at hennes smerte var sett av Gud. Gud hadde reagert og tatt oppgjøret, og det hadde kostet.

Nåden er gratis, og gis uten forbehold både til mordere og helgener. Men nådens grunn er at den rettferdige vreden fikk sin rett i Jerusalem. Jeg tror budskapet om den rettferdige vreden kan utfylle og kanskje også restaurere mange menneskers gudsbilde. For noen vil det oppleves som en lettelse, slik det var i gatene i Minneapolis.

Halvor Nordhaug
Biskop i Bjørgvin